

Alternativ och kompletterande kommunikation

– med fokus på flerspråkiga barn i förskolan

Grundnivå
Pedagogiskt arbete

Lovisa Svenaeus
Filippa Ohlsson

2023-FÖRSK-G61

Program: Förskolläraryrket, 210 hp

Svensk titel: Alternativ och kompletterande kommunikation - med fokus på flerspråkiga barn i förskolan

Engelsk titel: Alternative and supplementary communication - with a focus on multilingual children in preschool

Utgivningsår: 2023

Författare: Filippa Ohlsson, Lovisa Svenaeus

Handledare: Lari-Valtteri Suhonen

Examinator: Ellinor Skaremyr

Nyckelord: Flerspråkighet, AKK, scaffolding, proximal utvecklingszon

Sammanfattning

Syftet med studien är att undersöka hur förskollärare beskriver att de arbetar med alternativ och kompletterande kommunikation (AKK) med fokus på flerspråkighet. Studien utgår från ett sociokulturellt perspektiv, där begreppen scaffolding och proximal utvecklingszon är centrala. Studien har sin utgångspunkt i kvalitativ metod i form av intervjuer. Fyra förskollärare valdes ut på olika förskolor. Vi har genom våra forskningsfrågor närmare undersökt vilken syn förskollärare har på arbetssättet AKK kopplat till flerspråkighet samt hur de beskriver att de använder sig av detta för att stötta flerspråkiga barn.

Resultatet visar på att informanterna anser AKK som en betydande och positiv del i den dagliga verksamheten på förskolan. Det beskrivs att AKK är ett gemensamt språk som bör användas mer men att det behöver bli ytterligare inarbetat i verksamheten. Förskollärarna använder bildstöd i flera av förskolans miljöer, där det främst syns förekommande i rutinsituationer för att vägleda barnen. Förskollärarna beskrev även vikten av att använda AKK i kommunikationen, där barnen upplevt det lättare att förstå och samtala med varandra via bildstöd än verbalt. Två återkommande begrepp som tillkommer i diskussioner kring ämnet är självständighet och inkludering. Med hjälp av AKK blir barnen som inte har med sig svenskan sedan tidigare mer inkluderade samt ges möjlighet att verka självständigt under dagarna och därmed få större inflytande över sin egen dag.

Sammanfattningsvis kan vi fastslå att AKK är viktigt i förskolan, framförallt för barn som får ytterligare sätt att förstå språk samt göra sig förstådda på.

Förord

I denna studie har fokus legat på hur AKK kan stödja flerspråkiga barn. Intresset för AKK kopplat till flerspråkighet väcktes under kursen CFÖR66, didaktik, estetiska läroprocesser i språk, kommunikation och matematik genom föreläsningar och kurslitteratur. Vi valde att avgränsa till att enbart intervjua legitimerade förskollärare då vi ville hålla ämnet inom vår egen yrkesprofession.

Av denna studie har vi blivit mer pålästa inom ämnet och sett hur mycket det gynnar och motiverar barnen i deras språkinläring. I vår framtida yrkesprofession kommer vi därför arbeta för att AKK synliggörs i verksamheten samt sträva mot att det blir ett mer inarbetat arbetssätt som används på samtliga avdelningar till alla barnen. Detta för att vi anser att AKK är ett gynnsamt hjälpmedel som stöttar alla människors kommunikation, även de som redan har det verbala språket. Vi ser dock möjligheten av att använda sig av verktygen just för att stötta flerspråkiga barn då de får möjlighet att förstå samt göra sig förstådda på förskolan. Detta är betydande för deras inläring i stort eftersom samspelet med andra barn och vuxna har en stor påverkan på deras utveckling.

Vi hade sedan tidigare en positiv syn på att använda sig av AKK för att stötta flerspråkiga barn och har genom denna studie ytterligare fått bekräftat för oss att tiden som läggs på arbetet är betydande för barnen. Vi hoppas att kunskapen om ämnet och denna studie når verksamma förskollärare så att fler tar till sig och börjar använda sig av detta. AKK inkluderar och stöttar barn till ett lustfyllt språklärande.

Vi vill rikta ett stort tack till förskollärarna som deltog i studien och delgav sina kunskaper och erfarenheter i undersökningen. Vi vill även tacka vår handledare Lari-Valtteri Suhonen som har varit ett stort stöd under arbetets gång. Till sist vill vi tacka oss själva för den stöttning och energi vi gett varandra i denna stressiga period som varit. Tack för ett bra samarbete.

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Begreppsdefinitioner	7
2. Syfte och frågeställningar	7
3. Bakgrund	7
3.1 Teoretiskt ramverk	7
3.1.1 Proximala utvecklingszonen och scaffolding	8
3.2 AKK	8
3.2.1 Vad är AKK?	8
3.2.2 Hur fungerar AKK?	9
3.3 AKK enligt tidigare forskning	9
3.3.1 Synen på AKK enligt tidigare forskning	9
3.4 Flerspråkighet	9
3.4.1 Betydelsen av AKK kopplat till flerspråkighet enligt tidigare forskning	10
4. Metod och genomförande	11
4.1 Kvalitativa intervjuer	11
4.2 Urval och avgränsningar	11
4.3 Genomförande	12
4.4 Analysmetod	13
4.5 Forskningsetiska överväganden	14
4.6 Studiens tillförlitlighet	14
5. Resultat	15
5.1 Förskolläraarnas syn på AKK kopplat till flerspråkighet	15
5.1.1 Förskolläraarnas uppdrag	15
5.2 AKK som arbetssätt för att stötta flerspråkiga barn	17
5.2.1 AKK för att konkretisera	17
5.2.2 AKK för att kommunicera	18
6. Diskussion	19
6.1 Resultatdiskussion	19
6.1.1 Förskolläraarnas syn på AKK kopplat till flerspråkighet	20
6.1.2 AKK som arbetssätt för att stötta flerspråkiga barn	20
6.2 Metoddiskussion	21
7. Didaktiska konsekvenser	22
7.1 Yrkesprofession	22
7.2 Slutsatser	22
Källförteckning	24
Bilagor	26
Bilaga 1 Informationsbrev	26
Bilaga 2 Information kring samtycke	27

Bilaga 3 Information om personuppgifter	28
Bilaga 4 Samtyckesblankett	29
Bilaga 5 Intervjufrågor	30

1. Inledning

Flerspråkighet ökar i dagens samhälle vilket har lett till att det blivit allt vanligare att barn talar flera språk på förskolor runt om i Sverige (Skolverket 2023). Att barnen är flerspråkiga anses inte som en egenskap utan som en kompetens och bör tas tillvara på (Skolverket 2023). Med hjälp av förskolan i samråd med vårdnadshavare ges barn en stor möjlighet till att utveckla sina språk och därmed utvidga sin flerspråkiga kompetens. Förskollärare har därför krav på att skapa en inkluderande miljö som stimulerar och främjar barns språk och som motiverar barnen till att utveckla sitt språk och sin kommunikation (Skolverket 2023; Skolverket 2018, s. 15).

Lpfö 18 (Skolverket, 2018, ss. 13-15) framställer att förskolan ska skapa förutsättningar för barn att utveckla sin förmåga att kommunicera kring sina egna upplevelser och erfarenheter samt förstå samband och begrepp kopplat till sin omvärld med stöd av olika uttrycksformer. Skolverket (2023) anser att en betydande del för att införa detta arbetssätt i barngrupperna är att uppmuntra alla samtal och allt samspel som sker på förskolan. För att ge samtliga barn förutsättningar inom arbetet med språkutveckling krävs det att förskollärarna möter barnens individuella behov. Skolverket lyfter att detta kan genomföras genom att använda sig av flera uttrycks sätt, där bildstöd är ett av dem. Att använda sig av tecken i språkandet kan både utmana och underlätta för barn att komma vidare i deras utveckling.

Användandet av tecken som stöttning kan riva flera språkbarriärer för barnen och få positiv inverkan för deras inlärning i stort (Brereton 2008). Arbetssättet innefattar även bilder och andra material som kan ge barnen ett visuellt uttryck (Brereton, 2010). Bilderna skapar möjligheter för att barnen ska kunna koppla ihop ett ord med en konkret upplevelse vilket stöttar deras begreppsuppfattning. Arbetssätt kallas alternativ och kompletterande kommunikation och förkortas AKK, vilket hädanefter kommer användas genomgående i denna studie. AKK är ett kommunikationssätt mellan människor. Arbetssättet kan användas gemensamt med det verbala språket eller ersätta det verbala språket. Med hjälp av bland annat tecken, objekt, bilder eller symboler (SPSM 2022; Brereton 2010).

Pedagoger upplever det svårt att arbeta språkutvecklande kring flerspråkighet på grund av bristande kunskaper, samt att de saknar adekvata verktyg för att stimulera barnens språk (Fredriksson & Eneflo 2019). Detta kan vara ett problem i förskolan då pedagoger bör ha kompetens som stöttar barn i att utveckla och utmana sin språkutveckling. Genom denna studie har vi även upplevt en kunskapslucka mellan forskningen kring AKK kopplat till flerspråkighet.

Vi anser att osäkerheten kring AKK kopplat till flerspråkighet kan vara en konsekvens av den befintliga kunskapsluckan mellan ämnena samt att det verbala språket tidigare varit det centrala i förskolan. För att arbeta mot läroplanens mål och möta alla barnen efter deras förutsättningar är alternativa uttrycks sätt betydande. Genom studien undersöks detta närmare samt presenterar arbetssätt som stöttar och inkluderar flerspråkiga barn. Studien ger ytterligare kunskaper kring AKK med fokus på flerspråkiga barn som är betydande i förskolans verksamhet.

1.1 Begreppsdefinitioner

I denna del kommer vi att förklara centrala begrepp som är återkommande i vår studie.

Skolverket (2021) beskriver att *inkludering* har olika definitioner. Normalt sett förknippas det med tillgänglighet, delaktighet och gemenskap. Oberoende av svårigheter, bakgrund och olikheter arbetar alla tillsammans. Inkluderande undervisning och arbetssätt är centralt i begreppet, som används för att beskriva förskolan för alla och motarbeta exkludering. Det behandlar undervisning för alla barn.

Skolverket (2008) beskriver att *språkutveckling* innebär att barn får erfarenhet av allt mer komplexa språkliga områden. Barnen lär sig att uttrycka sig allt mer tydligt för att stärka deras kunskaper inom det område de skall fördjupa sig i. I Läroplan för förskolan (Skolverket 2018, s. 14). står det att förskolan ska ge barnen förutsättningar till att utveckla ett talspråk och ordförråd men också kunna att uttrycka sig, kommunicera, berätta, argumentera och kunna leka med ord.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur förskollärare beskriver att de arbetar med AKK med fokus på flerspråkighet.

För att uppnå denna studies syfte utgick vi från följande frågeställningar: 1) Vilken syn har förskollärare på AKK kopplat till flerspråkighet? 2) Hur beskriver förskollärare att de använder AKK för att stötta flerspråkiga barn och på vilket sätt?

3. Bakgrund

I detta kapitel kommer vi närmare att förklara studiens bakgrund och teoretiska ramverk samt kartlägga AKK och flerspråkighet utifrån tidigare forskning. Här finns även en närmare förklaring kring AKK som begrepp och arbetssätt.

3.1 Teoretiskt ramverk

Studiens teoretiska ramverk utgår ifrån sociokulturell teori. Centrala begrepp som vi lyfter och främst använder oss av inom vårt ramverk är den proximala utvecklingszonen och scaffolding. I denna studie är samspel och interaktion viktigt vid förskollärarnas användande av AKK och därav utgår vi från sociokulturell teori och ovanstående begrepp. Vi tillämpar detta vidare i diskussionsdelen.

Sociokulturell teori beskriver att språket är grunden för tänkande och lärande (Lundgren 2017, s. 12). Lärandet sker i samspel med andra där barn får möjlighet att utveckla sina kognitiva färdigheter. Vygotskij (1986) menar att detta är en betydande faktor för människans utveckling då nya insikter kring världen och i lärandet uppkommer i interaktion med andra. Det är även genom samspelet som den proximala utvecklingszonen kan ske. Begreppet står för att människor lär av och i samspel med andra människor med hjälp av individernas olika utvecklingszoner. Ett barn som ligger i en lägre utvecklingsfas kan av en annan människa som

ligger i en högre zon utmanas och utvecklas på ett sätt som inte annars var möjligt. Därav är det sociala sammanhanget viktig för barnens utveckling.

3.1.1 Proximala utvecklingszonen och scaffolding

Kultti (2012) tar stöd från Vygotskijs idé och förklarar den proximala utvecklingszonen. Begreppet uppmärksammar samspelet mellan person och social kontext i lärande och utveckling. Den syftar till att kunskap uppkommer i samspel med andra som bär på mer kunskap. Barnen klarar en del på egen hand men klarar mer med stöd av sin omgivning. Det syftar till att den vuxna skall utmana barnet lite högre än dess nuvarande kunskapsnivå för att utveckling ska ske.

Skolverket (2017) beskriver att scaffolding innebär stöttning; denna metafor grundades av Jerome Bruner. Det är ett samspel mellan en expert och en nybörjare. I förskolan är det främst läraren som stöttar barns utveckling av nya begrepp, kunskaper och färdigheter. Primärt är scaffolding att utveckling sker i samverkan med andra i sociala aktiviteter med stöd eller verktyg utifrån. För att barnet långvarigt ska kunna arbeta oberoende av någon annan behövs modeller som vägleder. Elevernas självuppfattning utvidgas genom samspel med omgivningen. Det är detta samspel som bildar förutsättningar för lärandet samt som blir väsentlig om eleverna skall känna sig delaktiga, trygga, våga att kommunicera och utvecklas. Kultti (2012) menar att scaffolding används som ett stöd att hjälpa barnet som barnet inte klarar av på egen hand. Mihai och Classen (2023) beskriver att barn har individuella utvecklingsnivåer i sina språkkunskaper och att pedagogen har en viktig roll i att möta och utmana barnen individuellt. Därav kan AKK vara ett arbetssätt som erbjuder barnen olika uttryckssätt efter deras förutsättningar. Sammanfattningsvis beskriver den proximala utvecklingszonen den nivå barn kan nå med hjälp från en mer erfaren individ, med stöttning från den vuxne (scaffolding) genom att handleda och utmana barnen.

3.2 AKK

För att förtydliga studiens syfte samt våra forskningsfrågor kommer vi att förklara begreppet AKK och dess funktion enligt myndigheter samt från tidigare forskning.

3.2.1 Vad är AKK?

Alternativ och kompletterande kommunikation (AKK) är ett samlingsbegrepp för kommunikation som omfattar flera olika typer av uttryckssätt (SPSM 2022). AKK är ett multimodalt arbetssätt som bland annat inkluderar bilder, tecken, ljud och symboler vilket kan erbjuda barn möjlighet att efter sina förutsättningar förstå språket. I förskolan kan AKK användas som ett komplement och stöd för barn som inte har det verbala språket eller av olika anledningar behöver en alternativ kommunikation. Det kan både vara stöttning för barn som inte kan använda sig av talet eller som har svårt att förstå samt uppfatta tal (SPSM 2022). Palla (2023) belyser i resultatet av sin forskning att AKK fördelaktigt kan kopplas till den didaktiska frågan varför eftersom det är ett verktyg som både förstärker det talade språket och språkutveckling, samt bidrar och uppmuntrar till att kommunicera. Därav är det ett betydande arbetssätt för barn som på något sätt har behov för språklig stöttning.

3.2.2 Hur fungerar AKK?

AKK är ett redskap för att stödja kommunikationen där barnen ges möjlighet till att uppfatta orden genom flera sinnen samtidigt (Tisell 2020, s. 10). Barnen kan se, höra och även uppleva språket på ett nytt sätt vilket skapar bättre förutsättningar för inlärningsförmågan.

Förskollärare kan även använda sig av AKK för att understryka ord och betydelser i talet.

Tisell (2020, s. 10) menar att barnen fördelaktigare kan sortera intrycken när de erbjuds flera uttrycks sätt att uppleva språket genom. Kan barnen sortera intrycken underlättar det i deras uppfattningsförmåga.

Palla (2023) beskriver att kompletterande kommunikation fungerar stöttande för barnens språkutveckling då de får möjlighet att utveckla språket i interaktion med övriga barn och förskollärare. Hon har också i sin forskning sett att kompletterande kommunikation ger en trygghet till barnet då den kan känna igen återkommande tecken som de redan har lärt sig, vilket skapar en lustfylld inläring där barnen fortsätter att visa intresse.

3.3 AKK enligt tidigare forskning

Både flerspråkighet och AKK är begrepp som haft stor utveckling inom forskningen. AKK har blivit en tillgång i arbetet med barns språkutveckling men trots att arbets sättet används mer finns det inte många studier kring vad det har för inverkan eller hur det kan användas för att utveckla ett nytt språk hos flerspråkiga barn. För att undersöka detta i tidigare forskning har vi delat upp kapitlet i tre olika teman, synen som finns på AKK, betydelsen av denna typ av alternativ kommunikation samt flerspråkighet.

3.3.1 Synen på AKK enligt tidigare forskning

Språk har länge förknippats enbart med det verbala språket där AKK inte ansetts hört samman med detta (Brereton 2008). En avgörande faktor till att denna synen under de senaste 30 åren har förändrats är professorn William Stokoe. Brereton (2008) lyfter att Stokoe skrev en artikel kring teckenspråk där han påvisade att teckenspråk hade samma egenskaper för att vara ett naturligt språk som det verbala. Artikeln fick stor slagkraft som bidrog till mer forskning inom ämnet. I och med detta ändrades synsättet hos många kring teckenspråk och alternativ kommunikation blev mer accepterat som ett naturligt språk i samhället. Fördelarna med att använda sig av AKK för samtliga barn i en barngrupp lyfts fram inom denna forskning vilket bidrog till att det fick en allt större roll i skolans värld (Brereton 2008).

3.4 Flerspråkighet

Cenoz (2013) beskriver i sin forskning att flerspråkighet innebär förmågan att kunna fler än ett språk vare sig det är att skriva eller tala eller genom att lyssna och läsa (Cenoz, 2013). Det innebär förmågan att använda sig av mer än ett språk vardagligen. Ibileye och Balogun (2015) beskriver flerspråkighet genom en annan definition där det krävs full behärskning av mer än två språk. Individens behöver ha fullständig behärskning av språket innan personen räknas som flerspråkig. I och med att det inte finns något absolut svar på hur många språk som ska vara inräknade eller i vilken kunskapsnivå som krävs inom dem, är begreppet synnerligen komplext (Beisbart, 2020). Däremot är det inte ständigt en nödvändighet i vardagliga

situationer att reda ut begreppet utan kan kopplas till individnivå där personen förstår fler än ett språk.

Flerspråkighet är en kompetens som är ytterst individuell men även samhällsenlig (Cenoz, 2013). En individ kan utveckla de olika språken samtidigt genom att exponeras för två eller flera språk vid födseln eller gradvis genom att exponeras för andra eller ytterligare språk senare i livet. På samhällsnivå beskrivs det att flerspråkighet kan hittas på olika nivåer, som på jobbet, i familjen samt i utbildningen. Flerspråkighet kan utvecklas i tidig barndom eller längre fram i livet. Det finns olika anledningar och förhållanden som leder till att individen blir flerspråkig (Ibibleye & Balogun, 2015). Vissa växer upp i ett flerspråkigt hem, vissa gifter sig med en partner som är flerspråkig, andra lär sig på skolan, eller lär sig i ett flerspråkigt samhälle.

I vår studie tillämpar vi begreppet flerspråkighet till barn som har med sig fler språk än det svenska språket.

3.4.1 Betydelsen av AKK kopplat till flerspråkighet enligt tidigare forskning

Förskollärare strävar i stor omfattning för att nå fram till samt stimulera barnens språk men det finns en osäkerhet inom arbetet kring flerspråkighet när de själva inte behärskar barnets språk (Fredriksson & Lindgren Eneflo, 2019). Här har författarna upptäckt att användandet av AKK framkommit som betydande i detta arbete. AKK har även varit gynnsamt i situationer där barnen kodväxlar vilket är vanligt förekommande hos flerspråkiga barn (Setati & Adler, 2001). Barnet blandar de olika språken vilket kan tyda på en hög språklig förmåga men som även kan skapa problem för begreppsförståelsen. Användandet av bilder eller andra konkreta objekt som innefattar AKK har upplevts som en stöttning för flerspråkiga barns begrepps- och ordförståelse (Björk-Willén, Pramling & Simonsson, 2018; Fredriksson & Lindgren Eneflo, 2019). Barnen kan via bildstöd koppla samman sina tidigare erfarenheter och genom identifikation av dessa skapa grund till att förstå och kommunicera på nya språk. Brereton (2010) belyser även barn som har flera språk ofta förstår innebörden av ordens symboliska mening tidigare eftersom att barnen genom flera språk ser att samma objekt kan ha olika namn utan att betydelsen ändras. Även bildstöd kan underlätta denna inläring då bilden ger ett visuellt uttryck till språket.

En fördel som medförs av att använda sig av AKK för barn som lär sig ett nytt språk är att de olika uttryckssätten kan fungera som en bro till talet (Brereton, 2008; Brereton, 2010; Palla, 2023). AKK stöttar och utvecklar både barnets språkförståelse samt deras egen personliga kommunikation. Detta genom att använda flera kommunikationssätt parallellt, vilket stimulerar flera sinnen samtidigt. Barnen får möjlighet att höra, känna samt även uttrycka ordet med kroppen. Det kan även medföra att barnen blir förstådda och bemötta tidigare under en affekt då de kan använda sig av nyckelord och bilder via alternativ kommunikation (Brereton 2008; Palla 2023). Detta kan stärka barnens egna identitet då de själva kan uttrycka sig och göra sig förstådda kring sina tankar och sina behov utan det verbala talet.

4. Metod och genomförande

4.1 Kvalitativa intervjuer

I vår studie valdes kvalitativ metod för att närmare undersöka hur förskollärare beskriver att de arbetar med AKK för att stötta flerspråkiga barn samt deras syn kring AKK. Vi intervjuade yrkesverksamma förskollärare för att diskutera och förstå ämnet djupare. Christoffersen och Johannessen (2015, ss. 83-85) framställer att kvalitativa intervjuer är ett effektivt sätt att samla in data. Under våra intervjuer såg vi det som betydande att vi direkt kunde be informanterna förklara mer och samtala kring ämnet. Därav förberedde vi huvudfrågor som vi utgick ifrån. Frågorna var öppna för att inte påverka informanterna samt ge dem möjlighet att svara med egna ord. Christoffersen och Johannessen (2015, ss. 83-85) beskriver detta som en semistrukturerad intervju, vilket är fördelaktigt för att nå fram till informanternas tankar och erfarenheter samt för att forskaren inte ska kunna påverka svaren. Vi ville utgå från ett samtal med informanterna, just för att se informantens intentioner samt få detaljerade beskrivningar kring hur de beskriver att de arbetar med AKK.

Innan intervjuerna formulerade vi frågor som kunde diskuteras i en bredare kontext. För att sedan stötta informanterna i samtalet och vid behov leda in samtalen närmare våra forskningsfrågor fanns det även specifika följdfrågor förberedda. Patel och Davidsson (2019, s. 108) anser att detta är fördelaktigt att använda sig av när intervjun inte följer det tänkta spåret eller om forskarna inte känner att deras frågeställningar blir besvarade.

4.2 Urval och avgränsningar

Christoffersen och Johannessen (2015, s. 54) lyfter att det strategiska urvalet för att hitta informanter i en studie har stor vikt. I vår studie genomfördes ett homogent urval som innefattade att välja respondenter som innehar flera likheter (Christofferson & Johannessen 2015, ss. 53-54). Likheterna som respondenterna hade var att alla var förskollärare som hade kunskap inom AKK eller flerspråkighet. Vi genomförde även ett kriteriebaserat urval där vi utgick efter om personerna var lämpliga kopplat till vårt syfte kring att undersöka AKK och flerspråkighet (Christofferson & Johannessen 2015, ss. 53-54). Vi ansåg att de vi intervjuade skulle ha erfarenhet kring AKK och flerspråkighet för att få fram relevant data som är tillförlitliga.

För att få tag på förskollärare att intervjuas gick vi in på kommunens hemsida för att hitta mailadresser till rektorer. I första kontakten mailade vi ut vårt informationsbrev (se bilaga 1-3) och beskrev vår studie närmare. Vi förklarade även våra strategiska urval och frågade om rektorn hade några intresserade förskollärare kopplat till det. Genom rektorerna fick vi mailadresser till förskollärare som var intresserade att delta. I kontakten med dem förklarade vi studiens syfte och gick igenom informationsbrevet ytterligare. Det var dessa förskollärare som blev vårt urval.

Till vår studie intervjuades fyra stycken förskollärare. De som medverkade i intervjuerna har olika arbetslivserfarenheter inom yrket samt att en del har ytterligare tilläggsutbildningar, såsom pedagogista. Tilläggsutbildningarna var däremot inget vi lade någon större vikt i eller något som vi valde utefter. Alla förskollärarna är verksamma på olika förskolor där majoriteten arbetar med flerspråkiga barn. De deltagande förskolorna valdes ut med fokus på detta samt utefter förskollärarnas erfarenheter kopplade till vår studies syfte.

För att behålla förskollärarnas personuppgifter anonymt i studien har vi använt oss av pseudonymen i resultatkapitlet. Nedan i Tabell 1 är de medverkande presenterade efter de tillgivna namnen samt med relevant information för studiens resultat.

Tabell 1 - Förskollärarnas bakgrund

Pseudonym	Arbetslivserfarenhet
Anna	40 år
Elsa	12 år
Vera	16 år
Maja	4 år

4.3 Genomförande

Innan intervjuerna förberedde vi ett informationsbrev till deltagarna där studiens syfte samt deltagarnas villkor tydligt framkom. I brevet fanns det även en samtyckesblankett för att kunna försäkra oss kring att samtliga tagit del av informationen och godkände innehållet. Detta brev skickades ut i samband med första kontakten med rektorn och togs tillbaka underskriven vid intervjutillfället av förskollärarna som deltog.

Vi kollade på olika kommuners hemsidor för att få kontakt med deltagare. Eftersom det inte fanns några kontaktuppgifter till förskollärarna mailade vi i första hand rektorer. Rektorena informerade sina anställda och hjälpte oss att få kontakt med förskollärare som var intresserade av att delta. Efter att vi informerat kring vår studie och kring deltagarnas rättigheter bokade vi in intervjutillfällen.

För intervjuerna var 45 minuter avsatta. Några intervjuer tog enbart runt 30 minuter medan någon använde all tid. Vi delade upp ansvaret genom att en av oss höll i de förberedda frågorna medan den andra höll koll på forskningsfrågorna och styrde samtalet med underfrågor vid behov. Christoffersen och Johannessen (2015, s. 88) lyfter denna typ av arbetssätt då man kan styra intervjun åt rätt håll och därmed försäkra sig om att man håller sig inom det tänkta forskningsområdet.

Under intervjutillfällena spelade vi in samtalen med hjälp av ljudinspelning. Detta lyfter Christoffersen och Johannessen (2015, s. 92) som fördelaktigt då forskaren blir mer delaktig i samtalet samt för att kunna gå tillbaka i efterhand och lyssna på svaren igen. Därmed undviker vi att missuppfattningar sker mellan intervjutillfället och resultatdelen.

Ljudinspelningarna transkripterades sedan och fördes över till en dator för att vi så snabbt som möjligt kunde ta bort inspelningarna från telefonen. Vi spelade in ljudinspelningen på 3 av 4 förskollärare, detta eftersom en förskollärare inte kände sig bekväm att spela in dennes röst. Vi ansåg dock att detta inte var ett bekymmer då vi avsatte extra tid till denna intervju för att vi skulle hinna anteckna allt som sades. Vi antecknade intervjun på våra datorer för att vi ansåg att det var mer effektivt.

4.4 Analysmetod

Vår studie utgår från ett fenomenologiskt perspektiv vilket innebär att vi grundligt undersöker våra forskningsfrågor utifrån flera perspektiv. I vår studie innefattar det våra informanter som sedan kopplats till den tidigare forskningen. I fenomenologin är det betydande att datan som inkommer framställs korrekt direkt från källan och utgår från det som visar sig (Christoffersen & Johannessen, 2015 s. 113). Eftersom vi utgått från fenomenologi har vi analyserat datan fokuserat på meningsinnehåll där fokuset ligger på vad informanterna i intervjuerna har för tankar och meningar bakom deras svar.

Frågorna som ställdes under intervjun var baserat på två teman, utefter studiens frågeställningar. Dessa är förskolläraernas syn på AKK kopplat till flerspråkiga barn samt deras arbete kring detta. Vi kommer använda temana som rubriker för att tydliggöra arbetet i tidigare forskning samt i resultatdelen.

När intervjuerna var färdigställda, bearbetades materialet från ljudinspelningarna och transkriberades för att texten senare kunde analyseras. Analysen startade så fort transkripterna var klara på våra datorer och anteckningarna var färdiga. Vi sorterade det som sades under intervjun baserat på våra frågeställningar samt studiens syfte vilket Patel och Davidson (2019, s. 150) förespråkar för att effektivt kunna gå igenom materialet. Det som inte är relevant för studien tas bort. Vi genomförde sedan en innehållsanalys där det väsentliga som blev kvar från transkripten sattes in i en tabell för att finna relevanta och återkommande teman. Temana vi använde var konkretisera samt kommunicera. Nedan i Tabell 2 finns ett exempel på hur detta gick till. Temana som framkom har vi som utgångspunkter i presentationen av resultatet. Det färdigställda resultatet från intervjuerna diskuteras sedan i relation till tidigare forskning i det sjätte kapitlet som sedan i kommande kapitlen avslutas med slutsatser och metoddiskussion.

Tabell 2 - Intervjuanalys, tema konkretisera

Svar (transkript)	Sammanfattning	Kod	Tema
Gällande bildstöd så är de olika, vi har på min avdelning stötar vi med bilder i alla sammanhang, där har vi tagit kort på alla miljöer för att barnen kan göra val utifrån vad de vill välja att göra, för de är också svårt, för alla barn, det blir ganska abstrakt och stort om jag frågar "vad vill du göra nu?" om man har många olika saker att välja på men att då ha olika kort att förhålla sig till	Vi har bilder på alla miljöer för att barnen ska kunna göra val utifrån vad de vill göra. Detta för att fråga "Vad vill du göra nu?" är så abstrakt och stor.	Valkarta	Konkretisera

4.5 Forskningsetiska överväganden

Christoffersen och Johannessen (2015, s. 45) lyfter att all forskning som sker ska utföras etiskt. Det är betydande att informanten är medveten om att den alltid själv har kontroll samt bestämmer över sin egen medverkan. Att medverka i en studie som informant ska inte på något sätt medföra att den senare stör eller skadar individen. Därav är det viktigt att deltagarna får all information kring vad de kan förvänta sig samt vad de har för rättigheter.

Vetenskapsrådet (2017, s. 12) har för att säkerställa deltagarnas skydd formulerat fyra huvudkrav som samtliga forskare i sina studier ska utgå ifrån. Det första kravet kallas för informationskravet vilket innebär att forskarna ska informeras kring allt som är relevant för studiens ändamål och syfte. Deltagarna ska även informeras kring att deras medverkan är anonym, samt att de kan avsäga sig från den när som helst utan närmare förklaring. Även nyttjandekravet ska deltagarna informeras om vilket innebär att uppgifterna enbart får användas för denna studiens funktion. För att uppfylla informations- och nyttjandekravet skickades ett informationsbrev (se bilaga 1-3) ut vid första kontakten med rektorerna. Brevet diskuterades även med deltagarna innan intervjutillfället. Nästa krav vi behandlade var konfidentialitetskravet som handlar om att alla personliga uppgifter kring deltagarna ska behandlas varsamt så att ingen utomstående kan komma åt den. I studien tillämpade vi därmed pseudonymen i resultatdelen för att inte röja deltagarnas namn samt lyfte bara relevanta uppgifter kring dem som inte kan leda till individen. Vi var även noga med hanteringen på våra ljudinspelningar för att de skulle lagras säkert. Vi förde därav över materialet skyndande från telefonen till en dator när transkripterna var färdiga. Det sista kravet är samtyckeskravet som innebär att forskarna ska samla in de berördas samtycke. Detta gjorde vi genom att alla som deltog skrev under en samtyckesblankett (se bilaga 4), för att vi skulle kunna försäkra oss kring att de tagit del av informationen vi gett dem och godkänner den.

4.6 Studiens tillförlitlighet

För att studien ska få ett tillförlitligt resultat är det betydande att tänka över begreppen reliabilitet och validitet anser Roos (2021, s. 114). Begreppen handlar om att hålla en hög kvalitet vid insamlingen samt samla in data som är relevanta för det som är planerat till ändamålet. Vid en upprepad studie skulle resultatet genom detta då givit samma svar. Detta genom att noggrant fundera kring urvalet för att lämpliga personer kopplade till ämnet deltar samt att datan analyseras korrekt utifrån forskningens frågeställningar. Det är även av vikt att välja rätt metoder och tillvägagångssätt (Roos 2021, s.114).

Vi har tillämpat detta i vår studie genom våra urval och begränsningar. Förskolorna och deltagarna är utvalda för att vara relevanta till våra frågeställningar. I och med att vi har utgångspunkt i förskolläraarnas arbeten är det deras erfarenhet vi utgick från i intervjuform. Tillförlitligheten höjs eftersom vi samtalar med informanter direkt och därmed minskar risken för missförstånd. Det gör även att vi hade möjlighet att styra så att datan vi får är direkt relaterad till studiens frågeställningar samt vid behov kunde ställa följdfrågor. Vid en strukturerad intervju blir reliabiliteten hög i och med att det utgår från forskarens och informantens egna erfarenheter och kapacitet (Patel & Davidson 2019, s. 131).

5. Resultat

Vår resultatdel är indelad i två underrubriker kopplade till våra frågeställningar för att tydliggöra våra analyser från intervjuerna. Under varje rubrik är resultatet indelat i olika teman. Dessa teman framkommer som återkommande under vår analys och utgör därmed centralt innehåll för våra forskningsfrågor.

5.1 Förskollärarnas syn på AKK kopplat till flerspråkighet

Förskollärarna bekräftade att AKK är av betydelse i förskolans verksamhet samt att synen på den var positiv. Det var dock inte många som var bekanta med begreppet AKK utan berättade om det som bildstöd, alternativ kommunikation eller kopplade ihop det med TAKK och då enbart använde den benämningen för samtliga arbetsätt. Därav var definitionen aningen oklar, vilket tyder på bristfällig kompetens kring ämnet. Trots detta besvarade samtliga förskollärare frågan gällande synen på AKK liknande. Det fanns en positiv bild av arbetsättet som förenklar arbetet med att nå fram och inkludera flerspråkiga barn som behöver språklig stöttning. Det ger en tydlighet för barnen där förskollärarna har möjlighet att understryka det viktiga och således vägleda och stötta barnen i deras språkupplevelse. Det framkommer av förskollärarna att AKK är positivt för hela barngruppen men även för de själva.

5.1.1 Förskollärarnas uppdrag

Ett tema som upptäckts inom frågan kring förskollärarnas syn på AKK kopplat till flerspråkighet var att samtliga lyfte att det är deras ansvar att barnen ska få möjlighet till att inkluderas och ges förutsättningar att förstå samt göra sig förstådda. Informanterna ansåg att AKK var en inkörsport till arbetet som är betydande både för barnen och de vuxna. Det är en självklar del i förskolans utbildning och utbud. Därav är det förskollärarnas uppdrag att samtliga barn oavsett tidigare erfarenheter får möjligheter till att förstå och inkluderas i detta:

Jag har den synen att det är jag som pedagog och som vuxen som har ansvaret att underlätta så att barnen förstår. Man kan inte lägga det ansvaret på barnet. Pedagogens uppgift är att barnen ska få förståelse. (Anna)

Elsa beskrev AKK som ett kommunikationsverktyg. Hon anser att arbetsättet kan utgöra en grund för barnen att göra sig förstådda. Genom detta ges en stöttning för flerspråkiga barn att kommunicera på flera sätt:

Det är något som vi utvecklar efter barnens behov så de får en möjlighet att kommunicera. Jag skulle säga att det är som vilket annat kommunikationsverktyg som helst som ingår i grundutbudet. Vi skulle inte klara oss utan det. (Elsa)

Elsa fortsätter att beskriva AKK som betydande för att barnen får förutsättningar att samtala icke-verbalt och samtidigt utveckla språkförståelsen. Det är både gynnsamt som en start till att möta och använda sig av språket men även som en grund för att utöka sin språkförståelse och innebörden av begreppen. Med hjälp av detta kan barnen samtala med sina kompisar även icke verbalt vilket medför ett stort kunskapsutbyte:

[...] ser arbetet med AKK som en grund och introduktion för barnen att kommunicera. (Elsa)

Flera förskollärare beskriver att det förut fanns mer osäkerhet i hur man skulle inkludera och stötta flerspråkiga barn i alla moment på förskolan när det inte fanns något gemensamt språk. Vägarna för att nå fram blev längre och det var svårare att uppfatta om barnet verkligen fick till sig rätt information. Genom att arbeta med AKK känner flera förskollärare i intervjuerna sig tryggare och säkrare i arbetet. Flera upplever att man tydligare upplever när barnen förstår vad som kommuniceras samt även kan ge ett svar tillbaka. Maja upplever även att AKK gör inläringen mer motiverande både för förskollärarna samt för barnen då språket får ett visuellt uttryck som alla barn kan delta i:

Arbetet kring flerspråkighet har förenklats genom detta. Vi kan hitta vägar att förstå och kommunicera med barnen även om vi inte har samma språk. (Maja)

Arbets sättet tas upp som betydande kopplat till flerspråkighet på flera sätt för att barnen ska få språklig stöttning i förskolans vardag. Eftersom AKK synliggörs i både miljöerna samt i spontana situationer under dagen är det något som samtliga barn i gruppen kan ta del av. Elsa nämner att sedan hon startade med arbetet med flerspråkiga barn märkt att hela barngruppen har en positiv inverkan av AKK genom att det ger en trygghet. Hon upplever även ett annat utbyte genom ögonkontakt med barn som även har med sig någon typ av alternativ kommunikation, även hos verbalt talande. Därav anser hon att AKK är något som bör användas ytterligare för alla och något som bör ses som ännu mer betydande i förskolan. Det är ett av alla språk som används:

Jag ser ett större behov av det mer och mer i alla barngrupper. Det har varit ett väldigt stort fokus på det verbala språket bara. Det underlättar väldigt med bildstöd. (Elsa)

Även Vera lyfter AKK som en stöttning för alla barn i förskolan. Hon anser dock inte att arbetet finns fullt inarbetat. Synen på när och om det bör användas kan skilja sig i och mellan arbetslag. Främst upplever Vera att det används när behov finns, men inte vardagligen för samtliga. Hon beskriver att det är viktigt att pedagogerna har samma samsyn gällande AKK för att kunna använda det fullt ut. Specialpedagog har en betydande roll för att samla förskollärarnas tankar samt handleda i arbetet. Det krävs mycket av oss pedagoger, förklarar hon:

AKK stöttar i samspel, lek, känslor, allting. Men jag vill att det ska bli mer inarbetat även om det inte finns behov, de stöttar så många barn i samspelet. (Vera)

Citat ovan visar att arbets sättet AKK hade behövt bli mer inarbetat hos samtliga i ett arbetslag. Det är gynnsamt för alla barn i en barngrupp.

5.2 AKK som arbetssätt för att stötta flerspråkiga barn

I våra intervjuer framkom det att samtliga förskollärare arbetar med AKK på flera sätt för att stötta och utmana flerspråkiga barns språkutveckling. Vi såg två återkommande teman som förskollärarna nämnde under intervjuerna kring hur de använde sig av AKK och som besvarade vår frågeställning på hur det i huvudsak används. Temana vi såg var att använda det som ett verktyg för att konkretisera och förtydliga i olika situationer och sammanhang för barnen samt som ett verktyg för att kommunicera med barnen. Detta genom användandet av bildstöd i förskolornas miljöer där det delvis används som stöttning för dagliga rutiner på förskolan genom bildscheman, men också för att samtala med barnen genom pekkartor eller kommunikationskort.

5.2.1 AKK för att konkretisera

Förskollärarna använde bildstöd runt omkring i förskolans miljöer. Dessa var tänkta att ge barnen stöttning i de olika situationerna som uppstår under en dag på förskolan, dels för ge barnen en trygghet i vad som händer och vad som förväntas av dem, men även för att barnen ska kunna verka mer självständigt. Förskollärarna nämnde att detta var för att konkretisera och ge barnet en kontext i vad som sker i de olika situationerna. För flerspråkiga barn ansåg förskollärarna att detta arbete var betydande för att de skulle få en visuell bild på språket och därmed förenkla i deras uppfattningsförmåga. Detta upplevde de som gynnsamt då barnen kunde hänga med och på egen hand utföra rutiner och övergångar trots att de inte genom det verbala språket ännu kunde bedöma detta.

Att använda AKK för konkretisering genomförs bland annat av informanterna genom att vid varje övergång hjälpa barnet vad som skall ske i olika rutinsituationer med hjälp av bildstöd. Det kan till exempel vara genom bildschema. Elsa beskriver att det finns olika typer av bildscheman som kan användas på olika sätt. Det kan vara i rutinsituationer som i hallen och vid toaletten för att barnen ska se vad som är nästa steg. Bildschema hjälper barnen att veta vad de förväntas göra i sammanhanget. Denna typ av schema används varje gång något nytt sker för att tydliggöra nästa händelse för barnet:

[...] vid varje byte då går man till den tavlan och sätter upp nu ska du göra det här, i den här miljön med den här pedagogen. (Elsa)

Att använda sig av bildscheman ger barnen förutsättningar att vara medvetna och delaktiga i sin egen dag. Förskollärarna beskriver att de har schemat uppsatta på platser där barnen själva kan gå till vid behov för att titta och ta hjälp av. Genom detta kan barnen förstå vad som händer och varför samt ges möjlighet till att verka mer självständigt utefter det de har fått till sig. Således behöver inte barnen ständigt söka kontakt med en vuxen utan kan på egen hand styra över sina handlingar. För flerspråkiga barn som behöver språklig stöttning är detta gynnsamt då de får en bild att koppla till språket vilket ger bättre förutsättningar för deras uppfattningsförmåga. Elsa diskuterar vidare kring varför detta arbetssätt med AKK fungerar bra:

Vi sätter även upp mycket bildstöd och TAKK för att vi hela tiden ska kunna titta, ta till, hjälpa och förstärka ord i alla rutinsituationer. Det fångar upp och vägleder barnen. (Elsa)

Bildstöd i miljöerna används på flera sätt än genom bildscheman. En förskollärare använde sig av bildstöd i miljöerna för att barnen ska få en visuell stöttning i valsituationer. Elsa ansåg att enbart fråga vad barnet vill göra härnäst är för stort för ett barn att ta till sig. För att underlätta detta används därmed valtavlor på avdelningen. Hon beskrev i intervjun en valtavla där varje rum eller aktivitet som barnet kunde välja var fotade och fanns uppsatt på väggen. På denna avdelningen användes den genom att barnen fick peka på vilket alternativ de ville syssla med, men det beskrevs även att man kunde vidareutveckla valtavlan genom att skriva ut bilder på barnen som de fick sätta ut där de skulle befinna sig. Då kan barnen både se vart en själv ska vara samt vilka kompisar som leker vid samma aktivitet. Genom denna valtavla ville Elsa konkretisera barnets val:

Vi har tagit kort på alla miljöer så att barnen kan göra val, utifrån vad de vill göra, för det blir ganska abstrakt om jag frågar "vad vill du göra nu?". Om man istället har bilder på miljöerna så kan man se de konkreta i vad de finns att välja på, de kan bara peka. (Elsa)

Vidare diskuteras även i en intervju kring om alla bildstöd passar och förstås av alla barn i arbetet med att konkretisera vardagen. Vera menar att det krävs en anpassning då barnen uppfattar bilderna olika. Det som är tydligt för ett barn kanske inte alls ses likadant av ett annat. Här är det betydande för förskollärarna att testa sig fram och hitta vad som passar barnet. En del klarar av att koppla ihop ett tecknat bildstöd med den verkliga världen medan en del är i behov av ett realistiskt foto:

[...] barnen fungerar olika, det är viktigt att hitta det som passar dem. Det kan också vara olika i olika situationer, ibland fungerar tecknat bildstöd och ibland inte (Vera)

Som ovan visar kan barnen uppfatta AKK olika. Det som funkar på ett barn funkar inte på alla.

5.2.2 AKK för att kommunicera

Förskollärarna använde sig av AKK för att stötta flerspråkiga barn i kommunikationen. Flera av informanterna beskrev vikten av att hjälpa barnet kommunicera med stöd av AKK. Att använda AKK när barnet inte har ett verbalt språk ger barnen förutsättningar att uttrycka sig genom andra sätt för att bland annat få sina behov tillgodosedda samt kunna samtala och kommunicera med övriga barn och vuxna. Förskollärarna använde sig av bildstöd i alla miljöer för att stötta barnen i deras kommunikation. De upplevde att AKK var ett stöd för flerspråkiga barn där de upplevt det lättare att förstå och kommunicera via bildstöd än verbalt. Att använda bildstöd som stöttar barnen i olika situationer, som exempelvis en kommunikationskarta, där det finns bilder på olika ord som barnen kunde samtala om och visa genom olika bilder.

En aspekt av AKK som förskollärarna lyfte var att använda sig av det för att kommunicera mellan barnet och den vuxne. När ett barn hamnar i affekt kan det vara svårt för barnet att sortera sina intryck av händelsen samt verbalt uttrycka sig kring det. Med hjälp av känslö- och kommunikationskort kan barnet visa med hjälp av bilderna och därmed bli bemött och

förstått direkt. Anna använder det som alternativ när barnet är ledsen och inte verbalt kan uttrycka sig:

‘‘Nu ser jag att du gråter, kan vi prata om det här, kan vi titta på bilderna, är det något som hänt?’’ (Anna)

Genom detta kan barnet visa vad som skett samt få sina behov tillgodosedda trots att de språkligt inte klarar av att berätta om det. Denna typ av kommunikation använder även Maja när hon samtalar med barnen i alla situationer. Hon beskriver en kommunikationskarta som användes när de bakade med barnen på julen. Där finns det bilder för bland annat gott, äckligt, kladdigt, bra och dåligt. På den fanns det även bildstöd som kavla, tvätta händer och ugn. Genom detta kan de tillsammans prata om deras upplevelser kring bakningen där barnen även kan visa vilket moment som de vill testa att göra.

[...] barnet får ut mer av aktiviteten när de får berätta om sina upplevelser och tankar. Det behöver inte vara så avancerat. Bara de känner sig sedda och bekräftade kring det. (Maja)

När förskollärarna använder bildstöd för att kommunicera med barnen är det betydande att materialet är genomtänkt i var och när det används, lyfter Anna. För att barnen ska uppfatta och förstå bildstödet anser hon i intervjun att det är betydande att använda dem i rätt sammanhang för att barnets språk ska kunna kopplas samman samt att barnet uppfattar ordets kontext. På det viset lär sig barnet både begreppsdefinitioner samt vilken samhörighet begreppet har och används i.

Prata i det sammanhang som det hör hemma i. Om vi läser en bok om djur, då kan man spinna vidare på djur. Är det en bok från en mataffär, prata om det. Det är viktigt att använda sig av rätt sammanhang. (Anna)

Citatet ovan visar att det är viktigt att använda AKK i rätt situationer för att skapa ett sammanhang hos barnen.

6. Diskussion

Syftet med denna studie har varit att undersöka hur förskollärare arbetar med flerspråkighet kopplat till AKK. Vi har genom våra forskningsfrågor närmare undersökt vilken syn förskollärare har på arbetssättet AKK kopplat till flerspråkighet samt hur de beskriver att de använder sig av detta för att stötta flerspråkiga barn.

I diskussionen nedan presenteras studiens resultat med koppling till tidigare forskning och teoretiska ramverk.

6.1 Resultatdiskussion

AKK ses positivt av förskollärarna i arbetet med flerspråkiga barn. Det möjliggör för barnen att förstå och uttrycka sig med sin omgivning vilket breddar både barnens inverkan på sin vistelse samt sin språkutveckling. Forskare (Tisell 2020; Palla 2023; Fredriksson & Lindgren

Eneflo 2019) ser vinningen i detta genom att barnen blir vägleda i användningen av flera uttrycksätt parallellt.

I kommande delar diskuterar vi våra forskningsfrågor närmare. Vi har utgått från frågeställningarna för att förtydliga i vår resultatdiskussion.

6.1.1 Förskolläraernas syn på AKK kopplat till flerspråkighet

Likt Brereton (2008) beskriver är begreppet alternativ och kompletterande kommunikation mer utarbetat än tidigare. I vårt resultat framkom det att förskollärarna såg det som en självklarhet att erbjuda denna typ av stöttning för barn som hade behov för det, men flera upplever även att det är för hela barngruppens vinning. Hjälpmedlet används på flera i förskolans miljöer samt är mer inarbetat i verksamheten än tidigare vilket lett till att det ses allt mer och mer som ett naturligt språk. Det kan både användas i samspel med andra men även för att barnen på egen hand ska agera självständigt. Vygotskij (1986) menar att den sociala faktorn har stor betydelse för inläringen vilket förskollärarna även stärker i våra intervjuer. Att använda AKK tillsammans med barnen är ett framgångsrikt arbetssätt för att utveckla barnens språk och hjälpa dem se samband.

Flera förskollärare benämnde att AKK förenklar arbetet med att nå fram och inkludera de flerspråkiga barn som behöver språklig stöttning. Detta har enligt forskarna Fredriksson och Lindgren Eneflo (2019) tidigare setts som en svårighet vilket även förskollärarna i vår studie har upplevt. Däremot har införandet av arbetssättet AKK underlättat undervisningen för pedagogerna då det öppnar upp möjligheter för ytterligare ett uttrycksätt. Det ger en tydlighet för barnen där förskollärarna har möjlighet att understryka det viktiga och således vägleda och stötta barnen i deras språkupplevelse, poängterar Tisell (2020, s. 10) och Palla (2023). Palla (2023) har även i artikelns resultat visat på att barn finner en trygghet till den alternativa kommunikationen då det är en visuell kunskap som de kan känna igen sig i.

Kultti (2012) har forskat kring scaffolding och den proximala utvecklingszonen vilket har framkommit i en koppling mellan att barnen utmanas i samspel med en annan människa i en högre utvecklingsfas. Språkligt kan en vuxen stötta barnen i deras språklärande för att utmana i att förstå och använda sig av språket mer än vad de hade klarat av på egen hand. Detta upplevde vi i våra intervjuer att förskolorna använde sig av. De uttryckte att det är dem som ska utmana barnen till att våga använda språk och därmed utvecklas. Samtliga förskollärare i vår studie ansåg även att det var deras och förskolans ansvar att bemöta och kommunicera med det uttrycksätt som fungerar för barnet.

6.1.2 AKK som arbetssätt för att stötta flerspråkiga barn

Ett arbetssätt med AKK som framkom i vår studie var att förskollärarna berättade att de använde bildstöd för kommunikation. Björk-Willén, Pramling och Simonsson (2018) artikel resulterat i att begrepps- samt ordförståelsen utvecklas av att använda stöttning från till exempel bilder. Detta är något som vi i vårt resultat sett att samtliga förskollärare i studien använder sig av i verksamheten. Det är ett utarbetat hjälpmedel som finns både uppsatt i miljöerna samt via olika typer av samtals- och känslokort. Genom dessa får barnen möjlighet att uttrycka sig kring vad de själva vill göra samt visa hur de känner och mår. Förskollärarna beskriver arbetet med detta som en möjlighet för flerspråkiga barns samtalsförmåga vilket stöttar resultaten i Breretons (2008) artikel som tyder på att alternativ kommunikation agerar

likt en bro till barnens personliga kommunikation samt språkutveckling. Det ses som ett betydande arbetssätt för barns inläring av nya språk samt för barn som ännu inte kan uttrycka sina känslor och behov. Förskollärarna i vårt resultat menar att de använder sig av detta för att möta barnen i olika känslotillstånd. Genom att möjliggöra för barnet att visa vad de känner och vad som har hänt genom känslkort och samtalskort får barnen en bekräftelse av den vuxne samt kan få sitt behov uppfyllt. Detta stärker Brereton (2008) artikel kring att barnen med hjälp av inarbetade nyckelord i AKKn kan bli bemötta i ett tidigare skede.

Bildstöd används av förskollärarna i vår studie på flera sätt, ett av dessa som var vanligt förekommande var att använda sig av bilder via bildschema. Detta användes för att barnen skulle få ett visuellt stöd till de dagliga rutinerna som sker under en dag. Framförallt användes bildschema av våra informanter i hallen där barnen fick stöttning i vilka kläder de skulle ha på sig utomhus samt i vilken ordning de skulle tas på. Brereton (2010) har i resultatet av sin studie visat på att barn som upplever språket på flera uttrycksätt samtidigt uppfattar och förstår innebörden av det bättre. Därav anser vi att detta arbetssätt vara betydande för barnen då de inte enbart behöver förstå vad som sägs verbalt, utan kan genom bilderna ändå förstå. Förskollärarna i vårt resultat menar även på att detta möjliggör för barnen att bli mer självständiga under sin vistelse på förskolan då de vet vad som förväntas av dem att göra.

En diskussion som uppkommit i analysen kring vårt resultat kopplat till den tidigare forskningen var avsaknaden av vilket bildstöd som bör användas. En förskollärare i vår studie menar att det är betydande att välja bilder som passar barnet. Hon har sett att en del barn förstår tecknade bilder medan en del behöver realistiska foton. Detta är inte något som vi sett lyfts i den tidigare forskningen kring AKK. Däremot menar Björk-Willén, Pramling och Simonsson (2018) att barnen kopplar bildstödet till sina tidigare erfarenheter vilket kan ses som att det, åtminstone delvis, måste anpassas efter barnet. Vi saknar dock ytterligare forskning kring detta då det var en diskussion som väckte tankar för oss. Att barn upplever och uppfattar världen olika är ett självklart ämne inom förskolan, så varför skulle i så fall bildstödet fungera lika för alla? Däremot anser vi även att det är en bra början att använda sig av och utgå från AKK-materialet som ges då det hade tagit oerhört mycket tid att individanpassa allt bildstöd. Flera förskollärare nämner redan att bildstödet är något som kräver omtanke och tid och därmed ser vi att det ger barnen mer att använda sig av det.

6.2 Metoddiskussion

För att undersöka hur AKK används som stöd till flerspråkiga barn som behöver en språklig stöttning valde vi att använda oss av en kvalitativ metod. Vi använde oss av semistrukturerade intervjuer och intervjuade förskollärare som arbetar med flerspråkighet dagligen. Denna metod valdes då vi ansåg att vi kunde komma närmare förskollärarnas tankar och idéer. Vi ställde öppna frågor och förskollärarna svarade med egna ord. Vi anser att vi fått berikad kunskap hur förskollärarna använder AKK av den valda intervjumetoden. Tack vare samtal med förskollärare kunde vi förtydliggöra och utveckla svaren som ställdes. Däremot kunde svaren eventuellt utvecklas ytterligare vid fler följdfrågor än våra förberedda vilket Christoffersen och Johannessen (2015, ss. 83-85) förespråkar och fördjupar svaren som förskollärarna gav mer. Trots det hävdar vi att vi fått informationen vi ville ha från intervjuerna och därmed nått fram till en hög validitet.

En av fyra intervjuer genomfördes via Zoom, eftersom förskolläraren inte kunde ha mötet på arbetstid. Detta åstadkom att mötet inte blev personligt och vi tror att svaren kunde utvecklas mer vid ett personligt möte. Ytterligare en svaghet i vår studie är att vi använt oss enbart av

intervjuer. Via intervjuer kan förskollärarna försköna sina svar och genom detta påverkas reliabiliteten. Vi kunde utföra observationer i undersökningen för att stärka vår kvalitativa studie. Detta för att se så att förskollärarna arbetar på det sättet de förklarar. Genom detta hade reliabiliteten stärkts. Trots detta så hade observationer tagit för lång tid för denna studie. Vi kände även att vi ville ha informanternas egna tankar kring ämnet genom ett samtal, och därav hade vi använt samma arbetssätt igen.

Ett annat dilemma vi upplevde i början av vår studie var hur vi skulle få kontakt med möjliga informanter. Eftersom vi främst ville använda oss av förskolor som arbetar med flerspråkighet var vi i behov av att söka oss till nya platser än de vi tidigare haft kontakt med. Dilemmat här var att vi enbart hittade rektorers mailadresser via internet och därmed fick maila ut en intresseförfrågan till dem. Vi upplevde att detta var ett hinder i att hitta informanter då det var få som gav gensvar. Hade vi mailat förskollärare direkt hade det funnits en risk att vi istället fick informanter som egentligen inte var särskilt aktiva inom arbetssättet men som ändå ville ställa upp för intervju. Därav upplever vi att det blev en längre och krångligare väg, men som för vår studie var betydelsefull. Vi anser att vi genom detta fick ett validerat resultat då vi hade lämpliga informanter för ämnet vilket Roos (2021, s. 114) lyfter som grundläggande i en forskning.

7. Didaktiska konsekvenser

I detta kapitel lyfts didaktiska konsekvenser för det kommande yrket kopplat till studien. Vi presenterar även avslutningsvis vår slutsats av arbetet.

7.1 Yrkesprofession

Vår studie utgick från osäkerheten som upplevts bland pedagoger i hur man når fram och bemöter de flerspråkiga barn som behöver stöttning (Fredriksson & Eneflo 2019). Vi har genom tidigare forskning samt våra intervjuer upplevt att förskollärarna har en positiv syn gällande AKK samt att det kan medföra en trygghet både för förskollärare och barnen. Vi tror därför att det kan ge konsekvenser för verksamheten om inte AKK har en tydlig plats och inte synliggörs ytterligare. Därav tror vi att det hade varit gynnsamt med en kompetensutvecklingsdag där alla som arbetar får en grundkunskap inom AKK.

Genom studien och våra intervjuer har förskollärarna förklarat vikten av AKK för samtliga barn på förskolan. De har uttryckt att arbetet är betydande och att de utan denna typ av stöttning kan vara en utmaning att nå fram verbalt samt behålla barnens intresse. Vi anser därmed att det är betydande att inte enbart utgå från det verbala i kommunikationen utan använda sig av alla språk och uttryckssätt. För att genomföra detta finns AKK som en möjlighet.

7.2 Slutsatser

I vår studie har vi undersökt hur förskollärare arbetar och ser på AKK kopplat till att stötta flerspråkiga barn i verksamheten. Genom intervjuer och tidigare forskning har vi dragit slutsatsen att AKK är en betydande stöttning för att ersätta eller komplettera det verbala språket. Barnen gynnas av arbetssättet då ett flertal uttryckssätt parallellt används vilket erbjuder barnet ett multimodalt lärande. Flerspråkiga barn kan ta stöd från AKK för att

stimulera sin förmåga att kommunicera, samt att förstå andra och göra sig själv förstådd. Genom detta ges barnen möjlighet att verka mer självständigt på förskolan och bli mer inkluderade i sin egen utbildning.

Sammanfattningsvis visar studiens resultat att förskollärarna anser att AKK är viktigt för att stötta flerspråkiga barns språkförståelse. I resultatet beskrevs det även att AKK behöver användas mer och bli mer inarbetat i den dagliga verksamheten. Samtliga förskollärare använder bildstöd i förskolans miljöer, främst i olika rutinsituationer. Barnen har upplevt det lättare att förstå och samtala med varandra via bildstöd samt kommunikationskortor än verbalt beskrev förskollärarna. En slutsats som kan dras är att AKK är viktigt och gynnsamt i förskolan, detta innefattar samtliga barn i en barngrupp.

Källförteckning

- Beisbart, Claus (2021). Complexity in multilingualism (Research), *Language learning*. [Online] 71 (S1), 39–79. DOI: [10.1111/lang.12426](https://doi.org/10.1111/lang.12426)
- Björk-Willén, Polly, Pramling, Niklas & Simonsson, Marie (2018). Språkundervisning i förskolan: teoretiska principer och empiriska exempel. *Barn - forskning om barn og barndom i Norden*, 36 (3-4). 40 - 44 <https://doi.org/10.5324/barn.v36i3-4.2896>
- Brereton, Amy (2010). Is Teaching Sign Language in Early Childhood Classrooms Feasible for Busy Teachers and Beneficial for Children. *YC Young Children* 65(4). 92-97. <https://www.jstor.org/stable/42731087>
- Brereton, Amy (2008) Sign language use and the appreciation of diversity in hearing classrooms, *Early Years*, 28:3, 311-324, DOI: [10.1080/09575140802393702](https://doi.org/10.1080/09575140802393702)
- Cenoz, Jasone (2013). Defining Multilingualism. *Annual Review of Applied Linguistics*, 33, 3-18. DOI: [10.1017/S026719051300007X](https://doi.org/10.1017/S026719051300007X)
- Christoffersen, Line & Johannessen, Asbjörn (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur AB
- Fredriksson, Sjöberg, Maria & Lindgren, Eneflo, Elisabeth (2019). «Man blir lite osäker på om man gör rätt» – En studie om pedagogers arbete med flerspråkighet i förskolan. *Nordisk barnehageforskning*, 18(1). <https://doi.org/10.7577/nbf.3080>
- Ibibleye, G, Balogun, B (2015). Functional definition of roles in complex multilingualism: the example of Lokoja, kogi state, Nigeria. *Journal of Language Teaching and Research*, Vol. 6, No. 6, pp. 1181-1186. DOI: <http://dx.doi.org/10.17507/jltr.0606.04>
- Kultti, Anne (2012). Flerspråkiga barn i förskolan [Elektronisk resurs] villkor för deltagande och lärande. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2012 <http://hdl.handle.net/2077/29219>
- Mihai, Alina & Classen, Audra (2023). A framework for scaffolding language development through meaningful interactions. *Young Exceptional Children*. <https://doi.org/10.1177/10962506221149701>
- Lundgren, Berit (2017), Enspråkig undervisning i flerspråkig kontext. *Educare*, (1). 10 - 15 <https://doi.org/10.24834/educare.2017.1.2>
- Palla, Linda. (2023). TAKK som specialpedagogiskt didaktiskt verktyg i förskolans undervisning, *Nordisk barnehageforskning*, 20(1), 77–102. <https://doi.org/10.23865/nbf.v20.330>
- Patel, Runa, Davidson, Bo (2019). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur AB
- Roos, Carin (2021). Att berätta om små barn - minietnografi. I Löfdahl Hultman, Annica och Ribaeus, Katarina (red.) *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Förlag: Liber

Setati, Mamokgethi & Adler, Jill (2001). Between languages and discourse: Language practices in primary multilingual mathematics classroom in South Africa. *Educational Studies in Mathematics*, 43, 243-269. [doi: 10.1023/A:1011996002062](https://doi.org/10.1023/A:1011996002062)

Skolverket (2017). Flerspråkighet i förskolan. Stockholm: Skolverket
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/flersprakighet-i-forskolan>

Skolverket (2023). Flerspråkighet som resurs för alla åldrar. Stockholm: Skolverket
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/flersprakighet-som-resurs-for-alla-aldrar>

Skolverket (2020). Forskning om flerspråkighet. Stockholm: Skolverket
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/forskning-om-flersprakighet>

Skolverket (2018). Läroplan för förskolan: Lpfö 18. Stockholm: Skolverket
<https://www.skolverket.se/undervisning/forskolan/laroplan-for-forskolan/laroplan-lpfo-18-for-forskolan>

Skolverket (2008). Språk och lärande. Stockholm: Skolverket
<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65ce51/1553967640905/pdf1807.pdf>

Skolverket (2017). Stöttning på olika nivåer. Stockholm: Skolverket
https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/5-las-skriv/Grundskola/033_nyanlandas-sprakutveckling/del_02/Material/Flik/Del_02_MomentA/Artiklar/M33_7-9-gy_02A_stottning_ny.docx

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2022). *Alternativ och kompletterande kommunikation*. Spsm. [Hämtad 2023-03-01]
<https://www.spsm.se/stod/specialpedagogiskt-stod/sprak-och-kommunikation/alternativ-och-kompletterande-kommunikation/>

Tisell, Anneli (2009). *Lilla boken om tecken: som ett verktyg för kommunikation och språkutveckling*. 1. uppl. Lidingö: Hatten

Vetenskapsrådet (2017). God forskningssed. Stockholm: Vetenskapsrådet
https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf

Vygotskij, Lev Semenovic (1986). *Mind in society the development of higher psychological processes*. Johanneshov: MTM

Bilagor

Bilaga 1 Informationsbrev

11FK75, Förskolläraryrket 2023-03-29

Informationsbrev till förskollärare Datum 29/3-23

Vi heter Lovisa och Filippa och studerar till förskollärare vid Högskolan i Borås, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT.

Under sista terminen ska vi studenter genomföra ett examensarbete där ett valt område skall undersökas. Vi har valt att fokusera på flerspråkighet. Vi kommer att intervjua förskollärare för att undersöka ert arbete med flerspråkighet med fokus på AKK. Vi kommer att använda semistrukturerade intervjuer som pågår i ungefär en halvtimme. Samtalen kommer spelas in med ljudinspelning för att sedan transkriberas i senare skede.

Det är viktigt att ni som förskollärare vet att vi i vår undersökning utgår ifrån de forskningsetiska principerna, vilka innebär att:

- Alla uppgifter i undersökningen kommer att behandlas med största varsamhet, så att inga obehöriga kan ta del av dem.
- De uppgifter som framkommit i undersökningen används enbart för denna undersöknings syfte.
- Alla uppgifter kring deltagarna i undersökningen kommer att vara konfidentiella. Fiktiva namn på barn/elever, pedagoger och förskola används så att allas identiteter skyddas.
- Undersökningen är frivillig och det går när som helst att avbryta deltagandet.

För att kunna genomföra undersökningen behövs ert samtycke. Vi ber er därför fylla i blanketten som följer med denna information och därefter lämna till oss vid intervjutillfället.

Om ni har frågor och funderingar kring undersökningen kan ni nå oss på S200812@student.hb.se eller mobilnummer 070 586 61 83

Med vänliga hälsningar Lovisa Svenaeus och Filippa Ohlsson

11FK75, Förskolläraryrket 2023-03-29

Samtycke till insamling och behandling av uppgifter om dig

Som en del av kursen 11FK75, examensarbetet vid Högskolan i Borås utför vi en studie med syftet att undersöka arbetet med flerspråkighet med fokus på vilka verktyg som används. Högskolan i Borås är personuppgiftsansvarig för behandlingen, som sker med stöd av artikel 6.1 (a) i dataskyddsförordningen (samtycke).

Uppgifterna kommer att användas av oss samt vara tillgängliga för lärarna på den aktuella kursen och centrala administratörer vid högskolan. Uppgifterna kan dock vara att betrakta som allmänna handlingar som kan komma att lämnas ut, i det fall någon begär det i enlighet med offentlighetsprincipen.

Uppgifterna kommer att lagras inom EU/EES eller tredje land som EU-kommissionen beslutat har en skyddsnivå som är adekvat, det vill säga tillräckligt hög enligt dataskyddsförordningen. Uppgifterna kommer att raderas när de inte längre är nödvändiga.

Resultatet av studien kommer att sammanställas i oidentifierad form och presenteras så att inga uppgifter kan spåras till dig.

Du bestämmer själv om du vill delta i studien. Det är helt frivilligt att lämna samtycke, och du kan när som helst ta tillbaka ett lämnat samtycke. Dina uppgifter kommer då inte att användas mera. På grund av lagkrav kan högskolan dock vara förhindrad att omedelbart ta bort uppgifterna.

Bilaga 3 Information om personuppgifter

11FK75, Förskolläraryrket 2023-03-29

Information om behandlingen av personuppgifter

Din personliga integritet är viktig för oss på Högskolan i Borås. Därför är vi angelägna om att all behandling av personuppgifter sker på ett korrekt och säkert sätt i överensstämmelse med gällande lagar och förordningar. Högskolan följer bland annat dataskyddsförordningen, mer känd som GDPR.

Högskolan i Borås är personuppgiftsansvarig för all behandling av personuppgifter inom högskolans verksamhet. Om du har några frågor kring hur dina personuppgifter behandlas kan du läsa mer om hur högskolan behandlar personuppgifter på vår webbplats, <http://www.hb.se/dataskydd>. Du är också välkommen att kontakta ansvarig för den aktuella kursen med frågor.

Dina rättigheter

Högskolan är öppen med hur vi behandlar dina personuppgifter. Om du vill veta vilka personuppgifter som vi behandlar om dig kan du kostnadsfritt en gång per år begära ett utdrag med information om detta (ett så kallat registerutdrag). För att beställa ett registerutdrag kan du använda blanketten för begäran om registerutdrag på högskolans webbplats, <http://www.hb.se/dataskydd>.

I vissa fall kan vi komma att be om samtycke (godkännande) till att behandla dina personuppgifter. Om du lämnar ett sådant samtycke kan du när som helst ta tillbaka detta. Vi kommer då inte att fortsätta behandla dina personuppgifter. På grund av lagkrav kan vi dock vara förhindrade att omedelbart radera uppgifterna.

Du har rätt att inte bli föremål för automatiserat beslutsfattande, inklusive profilering, dvs. beslut som fattas på teknisk väg utan mänsklig inblandning. Högskolan fattar inte några sådana beslut.

Du har rätt att i vissa fall få dina personuppgifter i ett allmänt använt format för att överföra dessa till en annan personuppgiftsansvarig. Du har rätt att få dina personuppgifter ändrade eller kompletterade om de skulle visa sig vara felaktiga eller ofullständiga.

Du har rätt att i vissa fall få behandlingen av dina personuppgifter begränsad eller avslutad. Du har rätt att i vissa fall få dina personuppgifter raderade.

Du har rätt att klaga på högskolans behandling av dina personuppgifter till Datatillsynsmyndigheten, som är tillsynsmyndighet.

Kontakta oss

Personuppgiftsansvarig Högskolan i Borås 501 90 BORÅS

Tel. 033-435 40 00

E-post: registrator@hb.se Org.nr: 202100-3138

Dataskyddsombud

Åsa Dryselius

E-post: dataskydd@hb.se

Bilaga 4 Samtyckesblankett

11FK75, Förskolläraryrket 2023-03-29

Jag samtycker till att uppgifter om mig samlas in och behandlas enligt ovan.

Underskrift

Namnförtydligande

Ort och datum

Övrig information (fylls i av student eller handledare för examensarbetet)

Studentens namn

Kurs och kurstillfälle

Kursansvarig (namn)

Bilaga 5 Intervjufrågor

Hur länge har du arbetat som förskollärare?

Hur länge har du arbetat på denna arbetsplats?

Finns det mycket flerspråkiga barn på denna förskola?

Har er förskola fått någon kompetensutveckling inom AKK eller flerspråkighet?

Vet du vad AKK är?

Vilken syn har du på AKK?

Använder du AKK i arbetet med flerspråkiga barn?

Hur använder du av AKK i arbetet med flerspråkiga barn?

I vilken omfattning använder du AKK?

Vilka hinder och möjligheter ser du med AKK?